

Agos - 18 Temmuz 2014

Ya isyan duygusudur bu, ya da umutsuzluk. Yıllar önce duyduğum bir dua geldi aklıma: “Tanrım, değiştiremeyeceğim şeyleri kabul edecek huzuru bağışla; değiştirebileceklerimi değiştirecek cesareti ver, ve bu ikisinin arasındaki farkı görmemi sağlayacak bilgeliği.” Ben duanın ilk kısmına takıldım: “Değişmeyecekleri kabul etmem gerek” diyorum, yoksa hayat çekilmez oluyor! Bu dua çok eski aslında. Telif hakkı belki Reinhold Niebuhr adında bir ilahiyatçınınındır (ölümü 1971) ama Antik Yunan’da bile buna benzer bilgeliğe rastlanır. Epiktetus şöyle demiş: “Elinden geleni yap ama gerisini oluruna bırak. Bazı şeyler bize bağlıdır bazıları irademizin dışındadır. Görüş ve isteklerimiz bizimdir; bedenlerimiz, mevkilerimiz kendi yapımız değildir.” Sekizinci yüzyılda, Şantideva (Hindistan’da bir Budist) “Başa gelen belanın çaresi varsa kaygı duyma; yoksa, sıkma kendini, nasıl olsa durum değişmez” demiş.

Bu ‘olgunluk’ta biraz demagoji kokusu var ama olsun, dua takılmış bir kez aklıma. Bazı şeyleri kabul etmezsem rahata kavuşmayacağım. Huzurun ötesinde, değişmeyecek şeylerin değişmesini beklerken kendimi biraz saf, hatta aptal hissediyorum. Akıntıya karşı kürek çeker, Sisifus gibi lanetli, Don Kişot gibi hayalperest, sarımsak yiyerek kanseri yenmeye çalışan

gariban gibi hissediyorum. Artık kendimi inandırmaya çalışıyorum: Bazı şeyler değişmez. Aşağıda kalıcı olanların listesini sunuyorum. İlk liste Yunanistan'la ilgili; ikincisi Türkiye'yle. Buyurun:

Yunanistan'da bunlar değişmez:

1. Otobüse ve uçağa binerken, gazete bayii, taksi durağı gibi yerlerde sıraya girilmez. İtişip sıra kapılır. Umumi helalarda durum biraz daha iyidir ama son zamanlarda bunlar da çok seyrek bulunuyor.

2. Söz kesmemek yalnız monologlarda mümkündür. Birden çok kişinin yer aldığı sohbet veya tartışmalarda herkes birden, bağırarak konuşur. İtiraz eden olursa, birileri "Ama diyalog yapıyoruz" der ve durumu meşrulaştırır.

3. Uzmanlık çok yaygındır. Herkes her şeyi bilir. Örneğin, taksi şoförü, operatör doktoru apandisit konusunda bilgilendirir veya Çinliye Çin'i anlatır.

4. Köyünden çıkmamış olan bile dünyanın en güzel ülkesinde yaşadığına inanır. "Nereden bilir?" diyeceksiniz. Bu kuşku hiç aklına gelmez ve bu da değişmez.

5. Arabalar kaldırımlara park eder, yayalar asfaltta yürür. İtiraz ederseniz araba sürücüleri "Ya nereye park edeyim?" der, yayalar da "Yürüyecek kaldırım mı kaldı ki?" der.

6. Seçmen, becerikli siyasiyi değil, yapmayacaklarını vaat edeni seçer. Bile bile, üst üste. Çünkü nasıl olsa vaatlerin yerine getirilmeyeceğini bilir; "Bari hayalin güzelini kurayım" düşüncesindedir.

7. Üniversiteler dünya klasmanında pek fena durumda değildir, çünkü değerlendirme kıstasları arasında, hiçbir zaman "Kaç gün ders yapılıyor?" sorusu bulunmaz. Grevler, işgaller, boykotlar hesaplansa, klasmanın sonunda kalmak bir yana, "Üniversiteler hiç yok" denecek.

8. Organize olmak, düzen kurmak ayıp sayılır. Kim, neden sorumludur, hangi iş ne zaman başlayacak, misafiriniz saat kaçta gelecek, bilemezsiniz. Bu durum 'özgürlük' olarak algılanır.

9. Meşruiyetin kıstası 'kitle' oluşturmaktır. Belli bir grup (işgalci gençler, protestocu yaşlılar, sendikalaşmış köylüler vb.) oluştu mu, yasaların çiğnenmesi olağandır.

10. Bir inanç çok yaygındır: İyi ne varsa ulusun yüceliğini kanıtlar, sakatlıklar ise yabancıların komplolarını.

Türkiye'de bunlar değişmez:

1. Her şey bir plana ve hukuka uygun yapılıdır. Askeri darbeler, hak ihlalleri, hatta kaos bile.

2. 'Saygı' temeldir. Saygılı görülmeyene yapılmayacak saygısızlık yoktur.

3. Hiyerarşi vardır, herkes yerini bilir; bilmeyene öğretirler. Ahmet, Ahmet Abi, Ahmet Amca, Ahmet Usta, Ahmet Ağa, Ahmet Efendi, Ahmet Bey, Ahmet Beyefendi, tabii ki eşit değiller. Paşalar, prof'lar, muhteremler vb. de var. (Bu arada, unvanlar hukuken yasaktır.)

4. Her şeyin doğrusunu bilen devlettir (yani kendini devlet sayandır). Ne okunacak, ne yenip içilecek, nasıl giyinilecek, ne tür resim çizilecek, 'beyefendiler' –ve üstü– karar verir.

5. Kadına öldüresiye sevgi ve saygı duyulur. Erkeklerin bu sevgiyi nasıl ifade ettiklerini her gün gazetelerde okuyoruz, haberlerde duyuyoruz.

6. 'Öteki' algısı öylesine yaygınlaşmıştır ki, yetmiş milyona yaklaştı diyebiliriz. Herkes herkesin

ötekisidir. Buna 'kutuplaşma' diyorlar ama durum daha çok atomun parçalanmasına benziyor.

7. Her beğenilmeyen, hoş gitmeyen, 'hakaret' sayılır. Hakarete karşı her türlü tepki de meşru sayılır.

8. Mahkemeler serbest piyasa felsefesine uyum gösterir; çeşitlilik sergilerler ve rekabet içindedirler.

9- Bir inanç çok yaygındır: İyi ne varsa ulusun yüceliğini kanıtlar, sakatlıklar ise yabancıların komplolarını.

İşte bunlar değişmiyor. Duada da dendiği gibi, bunu anlarsak, ne olmayacak duaya âmin deriz, ne yırtınıp kendimizi yıpratırız, ne de ikide bir hayal kırıklığına uğrayıp dövünürüz. "Böyle geldi, böyle gider" dedik mi huzura kavuşuruz. Bükemediğin eller işte bu ellerdir. Geriye değiştirebileceklerimiz kalıyor. En başta da inancımızın değişmesi gerekiyor; yani değişmeyecekleri kabullenmemiz. Kötümserliği ilke olarak benimsersek, işler tam beklediğimiz gibi, tıkr tıkr işleyecek demektir. Artık ne sürpriz, ne hayal kırıklığı...

Bütün bunlara yenilmişliğin ruh hali mi diyacaksınız? Akla başka nitelemeler de gelebilir. Gerçekçilik, bıkkınlık, yorgunluk... Hatta, sürekli yeniklerin safında olmanın sonucunda hissedilen iktidarsızlık duygusunu aşmak için kusuru birilerine yükleme içgüdü. Veya hiç hoş olmayan durumların karşısında dayanabilmek, karamsarlığa karşı koyabilmek için işi hafiften şakaya boğma isteği. Dolaylı da olsa "Hırsızın hiç mi suçu yok?" lafını, yani 'kendimiz'in de sorumluluk taşıdığımızı hatırlatmak. Mutlaka ve en başta değişmesi gerekenleri sıralamanın başka bir yolu. Başka türlü bir ülkede yaşıyor olma arzusunun dışavurumu. "Yeter!" diye bağırmanın sonucu. Kim bilir nasıl duygular yazdırır insana böyle listeleri...